

AFM wil adviesrol accountants tegen wil en dank

Hoe (on)bereikbaar is pensioenadvies voor de MKB-werkgever?

Jack Borremans en Roel Nass

In korte tijd hebben de commissies Goudswaard en Frijns ons verteld dat onze pensioenen minder zekerheid bieden dan we dachten. Het stelsel blijkt allerminst toekomstbestendig. Hoe nu verder? Vervolgens publiceert de AFM de Leidraad tweedepijler pensioenadvies. Hierin schetst de AFM kaders voor het advies over tweedepijler pensioenproducten van verzekeraars. De AFM ziet in het adviesproces een rol voor de accountant, of die dat nu wil of niet.

De financiële crisis van 2008 drukt iedereen op de pensioeneiten. Ons pensioenstelsel biedt geen absolute zekerheid. Het financiële toetsingskader dat van toepassing is op pensioenfondsen lijkt twee crises in minder dan 10 jaar niet te kunnen doorstaan. De wettelijke hersteltermijn van 3 jaar is door minister Donner verhoogd naar 5 jaar. De Commissie Goudswaard concludeert in haar recent verschenen rapport dat ingrijpen noodzakelijk is om ons pensioensysteem in de toekomst betaalbaar en beheersbaar te houden. We moeten onze zekerheid accepteren en de waardevastheid van het pensioen meer af laten hangen van het rendement op de beleggingen. Of de onzekerheid niet accepteren en genoeg nemen met een lagere ambitie, in combinatie met een hogere pensioenleeftijd. De pensioenlasten, die nu gemiddeld 13% van de loonsom bedragen, stijgen zonder ingrijpen in 15 jaar naar 17% van de loonsom. Dat moeten werkgevers en werknemers opbrengen en dat ondermijnt de concurrentiepositie van Nederland.

De Commissie Frijns komt tot soortgelijke conclusies. Nieuwe typen pensioencontracten zijn nodig. De focus moet worden verlegd van het streven naar nominale, onvoorwaardelijke pensioenaanspraken naar een stelsel waarbij de risicobereidheid van het pensioenfonds (en zijn deelnemers) centraal staat. Pensioenfondsen worden verzekeraars.

Levensverwachting, dekkinggraad en wettelijke maatregelen

De tussentijdse overlevingstafel 2003-2008 van het Actuarieel Genootschap maakt duidelijk dat de kosten voor een levenslang pensioen stijgen. De leeftijd waarop we gemiddeld genomen overlijden, stijgt. Dat vraagt bij pensioenfondsen om extra premie om de dekkinggraad op peil te houden. Een dekkinggraad die al zwaar onder druk staat door de lage marktrente en slechte beleggingsresultaten.

Bovendien blijkt het premie-instrument niet bijzonder effectief. In veel bedrijfstakken is het afgesproken premieplafond

‘Door de abrupte liquidatie van het belegde pensioengeld op pensioendatum krijgt een werknemer geen kans om te anticiperen op stijgende beurskoersen.’

bereikt en is de verhouding tussen de premie en het balanstotaal van het pensioenfonds zodanig, dat extra premie de dekkinggraad nauwelijks verbetert. Deze trends ondersteunen de agenda van de (demissionaire) regering die voortvarend de problemen als gevolg van de vergrijzing wil oplossen. Daarom de voorstellen om in 2020 de AOW-leef-

Deel 1

In dit eerste deel van een drieluik over dit onderwerp wordt gekeken naar de actualiteit. Zo is er aandacht voor recent gepubliceerde rapporten, onderzoeken en fiscale besluiten. Deel 2 staat in het teken van de domeinafbakening van het advies, inclusief het vrijstellingsbesluit van de Wet op het Financieel Toezicht (Wft). De adviesregels van de Leidraad worden in deel 3 onder de loep genomen. Ook zal daarin aandacht zijn voor de samenhang tussen Richtlijn 271.3 en de Leidraad.

tijd in stappen te verhogen en de fiscale regels rondom de pensioenopbouw te versoberen.

De Pensioenknip

Voor werknemers die in de komende jaren met pensioen gaan, kan langer doorwerken al veel eerder realiteit zijn. Als zij deelnemen in een pensioenregeling met beleggingscomponenten, zullen zij moeten leven met een laag pensioen óf langer moeten doorwerken. Immers, door de abrupte – maar wettelijk verplichte – liquidatie van het belegde pensioengeld op pensioendatum, krijgt een werknemer geen kans om te anticiperen op stijgende beurskoersen. Het pensioenkapitaal moet op de pensioendatum worden omgezet in een vaste en gelijkmatige, levenslange uitkering. De minister van Sociale Zaken is deze groep mensen weliswaar tegemoet gekomen door de Pensioenknip op te nemen in de Pensioenwet, maar dat blijkt in de praktijk symboolpolitiek. De Pensioenknip biedt mensen de mogelijkheid om het belegd

pensioengeld in tweeën te knippen. Het ene deel wordt uitgekeerd in de vorm van een uitkering over een periode van vijf jaar. Het tweede deel wordt vijf jaar uitgesteld, in de hoop op betere tijden. Uitgerekend in het fiscale besluit dat is gepubliceerd om de Pensioenknip te faciliteren, wordt een streep gezet door de kracht van de Pensioenknip. In de ogen van de fiscus is de Pensioenknip slechts toegestaan als de deelnemer in de uitstelperiode van vijf jaar niet risicovoller belegt dan in de jaren voorafgaand aan het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Waarom de fiscus zich mengt in beleggingskeuzes, is onduidelijk. De zorgplicht bij premieovereenkomsten met beleggingsvrijheid is beschreven in artikel 52 Pensioenwet en kent een dergelijke beperking niet. Een fiscaal verbod op risicovoller beleggen door de werknemer die hoopt op kortetermijnbeleggingsvoordeel maakt de Pensioenknip volgens ons zinloos.

Pensioenrisico's in verslaglegging

Internationale boekhoudregels dwingen middelgrote en grote ondernemingen om de pensioenrisico's te kwantificeren. De Nederlandse uitwerking van de boekhoudregels met betrekking tot pensioen in de herziene Richtlijn 271.3 wijkt daarvan af. Dat maakt jaarrekeningen die naar Nederlandse regels zijn opgesteld, in internationaal verband onvergelijkbaar. Bovendien is de verslaglegging veel gecompliceerder. Pensioenregelingen, en zeker verzekerde regelingen, kennen mogelijk (verborgen) verplichtingen en de jaarrekening moet worden voorzien van de nodige toelichting. Dat vergt jaarlijks een analyse door de onderneming en een gedegen controle door de accountant, inclusief een zorgvuldige vastlegging van de werkzaamheden en de conclusies in het dossier. Deze richtlijn is volgens ons arbeidsintensiever voor de onderneming en de accountant, omdat deze meer deskundigheid van en inzicht in de pensioenregelingen door de controlerend accountant verlangt. Bovendien kent de richtlijn geen aparte behandeling van beschikbarepremieregelingen of uitzonderingen voor pensioenregelingen die worden uitgevoerd door bedrijfstakpensioenfondsen.

Pensioenbewustzijn

Iedere pensioenuitvoerder produceert marktonderzoeken, waaruit blijkt dat werknemers zich niet bewust zijn van de hoogte van het pensioen dat zij gaan ontvangen. Ook de AFM heeft onlangs zo'n rapport uitgebracht. Nederlanders hebben te hoge verwachtingen van hun pensioen en zullen dus teleurgesteld raken wanneer zij de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. 59% verwacht nog steeds een pensioen van 70% van het laatst verdiende

'Nederlanders hebben te hoge verwachtingen van hun pensioen en zullen dus teleurgesteld raken als zij de pensioengerechtigde leeftijd bereiken.'

loon. Ook de Commissie Goudswaard hanteert die ambitie als de benchmark voor beleidsontwikkeling. Werknemers verliezen intussen het overzicht door de toegenomen complexiteit van pensioenregelingen; een gevolg van aanpassingen aan fiscale wetswijzigingen en de daarin meegenomen versoberingen. Tegelijkertijd investeren werkgevers en pensioenuitvoerders weinig om de kennis over pensioen te vergroten. Als dat wel zou gebeuren, zouden werknemers snel constateren dat de 70%-norm nog maar voor enkelingen is weggelegd. Ontstaat die bewustwording, dan kan een werknemer tijdig handelen om de eigen wensen en doelstellingen ten aanzien van zijn oude dag te realiseren. Zolang beleidsbepalers vasthouden aan deze achterhaalde pensioennorm, zal de teleurstelling voor veel werknemers groot zijn. Een lager pensioen hoeft niet erg te zijn. Er zijn genoeg Nederlanders die via individuele voorzieningen (zowel box 1- als box 3-)vermogen hebben opgebouwd en op die wijze in hun wensen en doelstellingen voorzien.

Wettelijke informatieverstrekking

Uitvoerders worden verplicht om steeds meer gegevens te verstrekken om werknemers beter te informeren. Maar die overzichten worden niet gelezen of onvoldoende vertaald naar de eigen situatie. We kennen inmiddels het Uniform

Pensioen Overzicht (UPO), het indexatielabel en de startbrief. En vanaf 2011 is er het Nationaal Pensioenregister, dat inzicht verschaft in alle pensioenaanspraken die in het verleden zijn opgebouwd. Het pensioenbewustzijn is evenwel niet verbeterd.

Uniform Pensioenoverzicht (UPO)

Het UPO is een jaarlijkse opgave van de pensioenaanspraken die de deelnemer verwerft. Het moet de deelnemer inzicht geven in de pensioenaanspraken voor zichzelf en zijn/haar partner bij voortdurende deelname aan de regeling, bij tussentijds ontslag en bij overlijden. Het helpt niet dat sommige uitvoerders niet in staat zijn om een UPO volledig en juist te vullen op basis van de actuele situatie. Zij zijn niet in staat om alle aanspraken in één UPO te vermelden en sturen werknemers evenveel half gevulde UPO's als dat er contractadministraties zijn. Met als gevolg dat er UPO's worden verstrekt met hoofdzakelijk nulaanspraken. Uit consumentenonderzoek van de AFM kwam naar voren dat 75% van de mensen het UPO belangrijk vindt. Maar ook dat slechts 3% het document daadwerkelijk leest! Van de lezers begrijpt 85% het UPO niet zonder toelichting. Hoe zit het met uw UPO?

Indexatielabel

Ook het indexatielabel beoogt inzicht te geven in de pensioenregeling, en nog wel in kwalitatieve zin door middel van een afbeelding. Maar het label ziet slechts op de kwaliteit van de indexatiebepaling in de pensioenovereenkomst. Het zegt niets over de kwaliteit van de pensioenregeling op zich. Bovendien wordt de indexatiekwaliteit bepaald op basis van verwachtingen. En die kunnen, zo weten we inmiddels, tegenvallen. Wordt een werknemer geacht keuzes te baseren op de verwachte kwaliteit van indexatie? Volgens ons doet hij of zij er beter aan zich eerst te overtuigen van de kwaliteit van andere onderdelen van de pensioenregeling, zoals de hoogte van het onvoorwaardelijk op te bouwen pensioen. Een plaatje om de kwaliteit van een pensioenregeling uit te drukken ontbreekt echter.

Startbrief

Uit (weer een ander) onderzoek van de AFM uit 2009 bleek dat 93% van de startbrieven die uitvoerders binnen drie maanden aan nieuwe deelnemers in premieovereenkomsten moeten verstrekken niet voldoet aan de transparantie-eisen. Tevens constateert de AFM dat er van iedere euro gemiddeld 79 cent wordt geïnvesteerd voor het pensioen, 5 cent wordt besteed aan risicopremies voor overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en 16 cent op gaat aan kosten (waaronder bemiddelingsvergoedingen). De startbrief is een niet-werknemersspecifiek document waarin de pensioenregeling in begrijpelijke taal (wettelijk verplicht!) wordt uitge-

legd. Beschouw het als een leeswijzer bij het pensioenreglement.

Pensioenbewustzijn

Premie, risicobereidheid van de betrokkenen en ambitieniveau van de pensioenregeling bepalen gezamenlijk de haalbaarheid van een pensioenstreven. Het premie-instrument is in veel gevallen uitgewerkt. Meer premie gaan inleggen is op lange termijn geen optie en de keerzijde van het streven naar hoge rendementen is inmiddels bij iedereen bekend. Blijft over het verlagen van het ambitieniveau, een keuze die maatschappelijk gevoelig ligt. Om vergaande hervormingen door te voeren, heeft de overheid baat bij

een verhoging van het pensioenbewustzijn van alle betrokkenen. Maar dan moeten alle instrumenten die daarvoor worden ingezet wel begrijpelijk zijn. Zover zijn we, blijktens de onderzoeken, nog lang niet. **An**

Drs. Jack Borremans en Roel Nass, actuaris AG zijn partner bij LNBB actuarissen + pensioenconsultants te Soest en Dordrecht, gespecialiseerd in fiscaal, juridisch, actuariel en verzekeringstechnisch pensioenadvies. www.lnbb.nl.

Grootscheepse BTW- controle bij stichtingen en verenigingen

Joyce Zijlstra

'BTW? Dat speelt toch geen rol binnen de non-profitsector? Er is immers geen winststreven en de activiteiten dienen toch uitsluitend het goede doel!' Deze opvatting komt vaak voor binnen verenigingen- en stichtingenland. Dat deze conclusie over de BTW-positie binnen de non-profitsector niet altijd opgaat, blijkt uit de recente aankondiging van een grootscheepse controle door de Belastingdienst op vrijstellingen en ontheffingen binnen juist deze groep.

De fiscus heeft stichtingen en verenigingen die bij haar bekend zijn, maar door hun status van 'vrijgesteld ondernemer' geen BTW-aangifte doen, een formulier 'Opgaaf Gegevens omzetbelasting' gestuurd. Met de informatie die voor 1 maart 2010 – verplicht – via dit formulier moest worden overlegd, controleert de fiscus of aan de voorwaarden voor de toepassing van een BTW-vrijstelling wordt voldaan. Ook wordt hiermee gecontroleerd of er wellicht nog BTW verschuldigd is op grond van de zogenoemde verleggingsregeling (bijvoorbeeld bij inkoop van diensten van een buitenlandse ondernemer).¹

Het vragenformulier is slechts het begin van de BTW-controle van de stichtingen en verenigingen. Naar aanleiding van de

antwoorden op het formulier zal de Belastingdienst zich naar alle waarschijnlijkheid gaan beraden op vervolgacties. Omdat het niet is uit te sluiten dat de fiscus alle verenigingen en stichtingen onder de loep gaat nemen – dus ook de instellingen die onbekend zijn en de aangifteplichtige instellingen – worden hierna enige BTW-aspecten behandeld die voor deze doelgroep van belang zijn.²

Ondernemerschap

Bij stichtingen bestaat vaak de misvatting dat als er geen winststreven is, er ook geen sprake is van BTW-ondernemerschap. Echter, het streven naar winst is – in tegenstelling tot bij bijvoorbeeld de vennootschapsbelasting – geen vereiste voor het ontstaan van BTW-ondernemer-

schap. Daarvan is sprake op het moment dat er prestaties in het economisch verkeer worden verricht waar een rechtstreekse vergoeding tegenover staat. Het enkele feit dat door de instelling een vergoeding wordt ontvangen voor bewezen diensten aan een identificeerbare afnemer is in beginsel dus al voldoende om in de BTW-heffing te worden betrokken! Het kan zelfs zo zijn dat volledig gesubsidieerde stichtingen BTW-plichtige ondernemers blijken te zijn. Algemene subsidies zullen niet snel een rechtstreekse relatie hebben met de prestaties van de stichting, maar ook komen vaak subsidiebeschikkingen voor die een opdracht door de subsidiënt aan de ontvangende instelling bevatten.

Wanneer bijvoorbeeld ministeries de handelingen van de stichting aanwenden ten behoeve van de totstandkoming, aanpassing en uitvoering van beleid, is er een prestatie tegen vergoeding, waardoor de stichting in de BTW-heffing kan worden betrokken. Of er ook daadwerkelijk